

СТАНОВИЩЕ

от професор д-р Ани Божидарова Белчева, дм
Катедра „Детска дентална медицина“, ФДМ, МУ - Пловдив

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен
„Доктор“

Област на висшето образование 7. Здравеопазване и спорт
Професионално направление 7.2 Дентална медицина

Докторска програма „Детска дентална медицина“

Автор: д-р **Николай Василев Станев**

Форма на докторантурата: самостоятелна подготовка

Катедра: Детска дентална медицина, ФДМ, МУ–Варна

Тема: „**Влияние на родителите върху детското дентално здраве**“

Научен ръководител: доц. д-р Лилия Борисова Дойчинова, дм

Общо представяне на процедурата и докторанта

В качеството на външен член на Научно жури представям становище за завършен дисертационен труд в изпълнение на чл.32 от Правилника за прилагане на ЗРАСРБ, заповед № Р-109-98/04.03.2022 г. на Ректора на МУ–Варна и съгласно протокол №1/16.03.2022 г. от първо заседание на Научното жури.

Д-р Николай Станев е роден на 27.05.1988 г. в град Добрич. Завършва средното си образование в езикова гимназия „Гео Милев“ гр. Добрич през 2006 г. През същата година започва следването си във ФДМ, МУ – София, дипломира се през 2012 г. и започва да практикува като лекар по дентална медицина в АИППМПДМ „Ника д-р Станев“. Работи като хоноруван преподавател от 2012-2014 г., а от януари 2017 г. е назначен като редовен асистент в катедра „Детска дентална медицина“, ФДМ, МУ-Варна. Зачислен е като докторант на самостоятелна подготовка на 01.02.2019 г., а е отчислена от 04.03.2022 с право на защита със заповед № Р-109-98/04.03.2022 на Ректора на МУ – Варна.

Актуалност на тематиката

Родителите оказват влияние върху децата, като модел на поведение и източник на здравни знания. Някои специфични здравни навици на родителите, като липса на грижа за орална хигиена и честа консумация на сладки храни и напитки са важни фактори за детското здравно поведение. Нездравословните съвети и действия или бездействие на родителите, както и изразено negliжиране от тяхна страна може негативно да се отразят върху оралното здраве на децата им.

Лекарите по дентална медицина трябва да насочат усилията си към подобряване на здравната информираност, поведението и отношението на родителите към оралното здраве.

Концепцията за ниво на здравни познания се отнася за всички аспекти на здравето, включително и оралното здраве, което оказва влияние върху общото здраве.

Отчитам избора на дисертационна тема като актуален и надежден.

Структура на дисертационния труд

Дисертационният труд съответства на утвърдените норми за дисертация във ФДМ, МУ – Варна, съобразени с изискванията на ЗРАСРБ.

Общият обем е 240 страници, от които 147 страници дисертационен труд, 29 таблици, 14 диаграми и 6 фигури и 93 страници приложения. Библиографията включва 402 литературни източника, от които 5 на кирилица и 397 на латиница.

Познаване на проблема

Литературният обзор има достатъчен обем - 40 страници. Разгледани са здравните познания на родителите като фактор за детското орално здраве и отделни аспекти от разпространението на зъбния кариес и факторите, които го обуславят както и оценка на риска от развитие на зъбен кариес. Представена е развиващата се в световен мащаб концепция за здравна грамотност както и значението и за общото и дентално здраве. Д-р Станев показва познанията относно връзките между образование и знания на родителите и оралното здраве на децата им. Литературният обзор е информативен относно основни аспекти на здравното образование и обучение. Неговата структура дава обобщена информация относно знанията в областта на общественото здраве. Литературният обзор завършва с някои нерешените проблеми по темата в нашата страна и насочва към избора на цел и изследователски задачи.

Докторантът си поставя за **цел** да проучи връзката между здравните знания на родителите и оралното здраве на децата им. Определя **6 задачи** за изпълнение на посочената цел: 1) да определи информираността на родителите за оралното здраве и профилактиката на оралните заболявания; 2) да направи оценка на риска от развитие на кариес при децата на родителите, включени в проучването; 3) да проучи връзката между демографските показатели и оралната здравна грамотност на родителите и развитието на зъбния кариес при децата им; 4) да създаде и приложи програма за обучение и мотивация на родителите за подобряване на здравната им грамотност за оралното здраве; 5) да създаде мотивационни материали за родителите и техните деца; 6) да оцени ефекта от прилагането на програмата за здравно обучение на родителите и оралния рисков профил на децата им.

Поставят се на проучване и две хипотези:

Нулева хипотеза: Здравните знания на родителите не се отразяват на детското орално здраве.

Алтернативна хипотеза: Здравните знания на родителите се отразяват на детското орално здраве.

Методика на изследването

Разделът „Материал и методи“ е описан по реда на задачите. Материалът е общ 243 родители за първа, трета и четвърта задача и съответно 243 деца на възраст 6-10 години за втора, трета и шеста задача. Описани са методики за отделните задачи: социологичен метод (анкетирание на децата, интервю чрез което се определя кариесната активност, оценката на хранителния им режим, посещенията при лекар по дентална медицина), клиничен метод – (оценя се риска от развитие на кариес и се регистрира денталния статус, оценя се оралната хигиена с опростен индекс на Greene & Vermillion - OHI-S) и статистически методи. Използват се дескриптивен анализ за описание на

данните, корелационен анализ на Spearman-Brown за рангови променливи и графичен анализ за нагледно представяне на данните с Excel MS Office 2016.. За ниво на значимост на нулевата хипотеза се приема $p < 0,05$.

Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Проучванията са проведени през 2019-2021 г. Дисертацията е изградена предимно върху анкетни проучвания и клинично проучване.

Изследователският материал е достатъчен, при това е събран, обработен и представен за защита сравнително бързо. Изследванията са направени на подбрани съобразно определени критерии 6-10 годишни деца – дентални пациенти и техните родители.

Всички материали (информации за родителите, информирани съгласия, клинични карти, схеми за записване и др.) са прецизно подготвени и включени в 9 приложения.

Получените резултати са изложени последователно по задачи. Доказателственият материал е включен в таблици, фигури и приложения.

Вследствие на това са оформени планираните препоръки, които отчитам като особено полезни за денталната практика; представени са 12 изводи, които определят: нивото на здравна грамотност на родителите и факторите, които то повлиява и корелира положително или отрицателно; прилагането на подходящи въпроси при мотивационното интервюиране на родителите помага за изграждане на подходяща стратегия за повишаване на здравната им грамотност по отношение на оралното здраве; използването на подходящи здравни стратегии за повлияване на здравната грамотност на родителите повлиява положително на оралното здраве на децата; оценката на здравните знания на родителите за оралното здраве е част от планирането и изпълнението на индивидуалния профилактичен план при всяко дете; използването на вербални и визуални средства при предоставянето на полезна здравна информация за оралното здраве повишава здравната грамотност на родителите.

На тяхна база са изведени 6 обобщени заключения по всяка изпълнена задача.

Д-р Николай Станев определя общо 8 приноси, от които 3 оригинални, 1 с практико-приложен характер и 4 с потвърдителен характер. Той прави оригинални приноси: относно оценката за здравната грамотност за оралното здраве на родителите на деца от 6 до 10 години; прави анализ на демографските характеристики на родителите и връзката му с интензитета на зъбния кариес при техните деца; предлага приложено мотивационно интервю за мотивация на родители на деца от 6 до 10 години за подобряване на оралното здраве на децата им; разработва програма за повишаване на здравната грамотност.

Разработената тема съдържа изводи и препоръки, които са приложими в денталната практика. Те трябва да бъдат популяризирани сред обучаващи се, сред лекарите по дентална медицина и специалисти по детска дентална медицина, за да бъдат полезни при лечение и опазване на денталното здраве на децата.

Преценка на публикациите по дисертационния труд и личния принос на докторанта

Към дисертацията е добавен списък на свързаните с дисертацията научни прояви с участие на д-р Николай Станев. Включени са 3 реални публикации по темата на дисертацията – две научни статии в българско рецензирано списание „Дентална

медицина“ (2019г. и 2020 г.) и 1 в рецензирано международно научно издание „Medinform“ (2020г.) – всички са колективни. В тях д-р Николай Станев е първи автор. Заявено е 1 научно участие, в което той също е първи автор. Участието е с постер на годишната асамблея на ИМАБ в гр. Варна. Има присъдена награда на научното жури на конгреса за най-добър постер в конкурса "Млад изследовател“.

Личното участие на докторанта е подчертано от факта, че във всички отчетени научни изяви той е първи автор.

Представеният дисертационен труд показва, че д-р Николай Станев притежава теоретични знания, постигнала е професионални умения по научната специалност „Детска дентална медицина“ и може самостоятелно да провежда научно изследване.

Автореферат

Авторефератът отразява съдържанието на дисертационния труд съкратено в обем 59 страници. Както е прието литературният обзор и библиографията не са включени. Собствените изследвания са представени последователно и точно. Доказателственият материал е изложен в 29 таблици и 14 диаграми. Ясно са описани изводите от 6-те задачи, дадени са и заключения по тях. Съответстващо на основния дисертационен труд са представени и приносите на докторанта и препоръките към денталните лекари и родителите. Авторефератът завършва със списък на публикациите и научните прояви във връзка с дисертацията.

Критични забележки и препоръки

Дисертационният труд ми е предоставен за първи път и не съм имала възможност да изразя мнение по него. Познавам дисертанта д-р Николай Станев като старателен, работлив, интелигентен и съобразителен млад учен.

Намирам неточности в описанието на някои методи на изследването. Оценката на риска от кариес е по-добре да се опише като част от методиката на клиничното изследване, а не на анкетното проучване. Данните за флуорна профилактика, хранителен режим на детето, дентален статус са елементи от оценката на риска и тук не носят друга информация.

Разпределението на децата с висок, среден и нисък риск като относителен дял не е достатъчно за целите и задачите на разработения труд. За да се оцени буферният капацитет, орално-хигиенният индекс, останалите характеристики на слюнката, е по-прецизно изчисляване на средни стойности на показателите, които да се подложат на сравнение.

Методиката на програмата не е описана подробно в раздел методи. Създадената програмата е за родители и се изследва нейният ефект върху оралното здраве на децата. По принцип програмата трябва да се апробира, да се валидира, като най-достоверно би било да се сравни с контролна група, на която не се прилага такава програма, за да се отчетат резултати от нейната ефективност. В предложената форма приемам, че има оценена ефективност, но тя е в резултат и на допълнителни въздействия. Здравните знания на родителите се определят по самооценка и това трябва да се спомене, като определящо за нивото на познание или “грамотност“ както се предлага от дисертанта. Забележката ми тук е дали можем и до каква степен да се основем на преценката на родителите за активността на кариозните лезии и дори за новопоявилите се кариеси през последните 1-2 години?

Резултатите от проучванията са представени графично, но липсва обсъждане, съпоставка с други проучвания, доказване/отхвърляне на хипотези. Работата щеше да се обогати с наличие на по-задълбочен анализ на получените резултати.

Оценявам положително създадените мотивационни материали. Те определено биха затвърдили натрупаните здравни знания и са най-сериозният практически принос. Приемам тази стратегия за много полезна и от съществено значение за коригиране и надграждане на здравните навици на децата. Адаптирането на български език и използването на интерактивни уроци-презентации на Oral Health Foundation за Бъди, приятеля на децата от Космоса, дава полезна здравна информация.

Потвърждаването на хипотеза, че здравната грамотност на родителите по въпросите за оралното здраве се подобряват след обучение и мотивация доказва необходимостта от разработения дисертационен труд.

В библиографията можеше да се включат за пълнота и анализ повече източници на разработки от България относно разпространението на зъбния кариес и рисковите фактори, които го обуславят. Редно е трудът на колегите от сродни катедри, признат в реферирани издания да се оценява.

Въпреки отбелязаните констатации, разсъждения и неточности, цялостно разработката е методично планирана, своевременно изпълнена и смислена.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Д-р Николай Василев Станев е провел научно-изследователска работа и представя дисертационен труд с тематична актуалност, достатъчен доказателствен материал, **научно-теоретични, методични и научно-приложни резултати**, които отговарят на изискванията и критериите на ЗРАСРБ, Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на МУ - Варна.

Давам своята **положителна оценка** за представения дисертационен труд „Влияние на родителите върху детското орално здраве“, автореферата към него, постигнатите резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на д-р Николай Василев Станев** в докторска програма по детска дентална медицина.

20.04.2022 г.

Проф. д-р Ани Божидарова Белчева, дм
Катедра Детска дентална медицина, ФДМ, МУ – Пловдив